

MESEGUER, Lluís: *La Nova cançó. Estudis de literatura i música*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2018.

LLORENÇ SOLDEVILA I BALART

Universitat de Vic - Universitat Central de Catalunya
 llorenc.soldevila@uvic.cat

La Nova cançó. Estudis de literatura i música, de Lluís Meseguer és una publicació d'alta volada. Un carreu indispensable per entendre l'evolució i consolidació del moviment denominat com a Nova Cançó i de les diferents dinàmiques culturals, musicals i audiovisuals del país en les quatre darreres dècades. Sobretot a partir dels anys vuitanta del segle passat, després que els cantautors, més que no pas els nous grups de rock, entressin en un injust desprestigi per part d'aquells (partits i sindicats, sobretot) que durant anys els havien estat instrumentalitzant —a la qual cosa el moviment s'havia avingut, per poder tenir altaveus que la dictadura no permetia. Sobre el tema existien dues tesis doctorals: *La Nova Cançó (1958-1987): balanç d'una acció cultural* (1993), dirigida per Joaquim Molas, i la que tutelada per Sebastià Serrano donà com a resultat el *Diccionari de la Cançó. D'Els Setze Jutges al Rock Català* (2000), de Miquel Pujadó.

El llibre està organitzat en set capítols, que provenen de treballs publicats bàsicament entre 1995 i 2003 en diferents àgore (revistes especialitzades i congressos i col·loquis). A més de dos estudis, «Personatges, identitats socials i territori» i «Funcions educatives de la literatura», tots dos datables entre 2015 i 2016. Tanmateix, la redacció del llibre, amb actualitzacions, correccions i ampliacions, és feina dels darrers anys gràcies, sobretot, a l'ajuda de l'Oficina de Suport a les Iniciatives Culturals de la Generalitat de Catalunya. Ara bé, si Meseguer ha pogut abraçar àmbits tan diversos i alhora complementaris, no és solament per la seva vasta cultura literària, sinó també, especialment, pels seus coneixements musicals. És, doncs, decisiva en les anàlisis la seva formació musical, també diversíssima, no solament per l'assistència continuada a recitals sinó també per la memòria «del so de les campanes d'Herbers, els melismes de la mare, el clarinet del pare, la *Schola cantorum* del Seminari de Tortosa, els grups de folk Nosaltres i Tots amics, al Conservatori de Música del Liceu, el grup Actum de música contemporània, l'òpera *Fortuny Venise* de Diego dall'Osto...» (p. 8)

Insistim-hi, aquest és un llibre important pels plantejaments discursius oberts i dialèctics, que parteixen d'una introducció que palesa l'ambició de fonts i la voluntat d'anàlisi d'un fenomen cultural que, en boca de Vázquez Montalbán, ha estat el més important de les Espanyes d'ençà el Concili de Toledo.

El primer apartat es titula «Literatura, música, espectacle» i tot i que serien múltiples els detalls d'aquest apartat i dels altres per entrar-hi a fons, ens limitarem a destacar els més rellevants i generals. Perquè es tracta de donar una informació valorativa i, alhora, orientava, en cada cas en destacarem el que ens ha semblat més interessant. Així la connexió guitarrística, sense deixar de banda el

protagonisme del piano, en què s'ha assentat la Nova Cançó. Es traça un fil de tradició que comença amb el paper d'aquest instrument al Renaixement, passant pel jove Clavé, per la contemporaneïtat de guitarristes d'excepció com Ferran Sors i Francesc Tàrrega, fins a arribar a Gracià Tarragó, amb qui s'inicien Laura Almerich i, en part, Toti Soler. Un altre aspecte a destacar és la distinció que estableix entre cant o càntic i cançó, seguint la distinció entre *chant* i *song* que en el món anglòfon s'ha aplicat a Dylan, Tom Waits, Chen, Donovan, Springsteen... Aquesta anàlisi, com totes les altres que anirem apuntant, sempre són fetes a partir d'una visió global de les dinàmiques de la cançó en un context internacional i intergeneracional, la qual cosa ens allunya de fer valoracions només centrades a mirar-nos al melic. Hi podem estar d'acord o no però les anàlisis són comparatives i, doncs, admeten l'equiparació desacomplexada amb els grans mites mundials. Aquest seria el cas valoratiu del crit de Raimon: crit esqueixat i galls patètics (Pla), articulat (Pomar), d'esperança (Porcel), tel·lúric i germinal (Viladecans) o allucinat (Fuster), que no queda pas tan allunyat dels esgarips d'alguns dels grans ídols del rock i del folksong. El que podria haver estat un embobriment repetitiu el desmenteix el mateix Raimon amb la cançó aclaridora de «No em mou el crit» i la derivació del que serà una altra constant seva, el crit *recitat*.

La Nova Cançó, des dels mateixos inicis, no estigué closa ni es mantingué endogàmica. Mesguer destaca de seguida la important interactuació amb el cançoner de l'Amèrica llatina, del *country* i del *blues*, passant pel *jazz*, el *soul*, el *gospel*, el *beat*... i sense oblidar el pes que el flamenc, la jota, el fandango, entre altres gèneres, han tingut en generacions successives de cantants.

Un autèntic mostrari complet i variat d'aquesta evolució i enriquiment transnacional ens el serveix *Visiona-Tota la música en català*, vera enciclopèdia iniciada el 2009 per Joan Camp, que la majoria de països de prop i de lluny, per motius ben diferents, no tenen. S'hi acullen prop de 4.000 grups referits a un o més membres i a prop de 10.000 àlbums i més de 67.900 cançons.

Al capítol «Literatura, música, espectacle» Mesguer fa un immersió molt completa i suggerent a les interrelacions de la Nova Cançó amb la tradició popular, creant-ne una de moderna de gran vitalitat expressiva i creativa. Per una banda, destaca en primer lloc, la reinvençió del gènere dels goigs amb una funció irònica i festiva. O les versions, en total 19, d'«El cant dels ocells», amb reinterpretacions tan agosaradament valentes com la instrumental de Companyia Elèctrica Dharma o la de Llach adaptant la lletra a la guerra de Bòsnia-Herzegovina. I no oblidem que la melodia d'aquesta popular nadala ha passat a ser el centre de totes les cerimònies de comiat d'un adeu tràgic. Per l'altra banda, remarca que Pau Riba donà caïres nous no només al cant de nadesales sinó a les provocacions, com ara la reformulació del cant icònic del «Virolai». L'àmbit nadalenc també ha estat fresat per conjunts i cantants tan dispars com els Catarres, Gossos, Lax'n Busto, Cesk Freixas, Obeses...

D'especial interès és l'aclariment de l'origen canadenc de la «Red river valley», que de ser la trista història d'una noia de Manitoba quan el seu estimat es

prepara per retornar a Ontàrio, ja en ple segle XX passa a ser un himne de les Brigades Internacionals de la Guerra d'Espanya i, finalment, acaba sent, gràcies al moviment folk, un càntic de comiat molt popular en les cerimònies fúnebres. La hibridesa de gèneres i subgèneres de la sardana a la jota i de l'havanera als romanços varen ser un revulsiu renovador.

Ben interessant és l'apartat dedicat a resseguir la retòrica i l'estètica a partir de la tradició trobadoresca amb una reflexió teòrica a partir de Meschonnig i Zumthor, sobre l'oposició racional-irracional. I així, Messeguer estableix uns paral·lismes sobre els models de cançó i sirventès clàssics en les formes dels cantautors i grups.

A la tercera secció, «D'Ausiàs March a Raimon», després de repassar l'estat de la qüestió de les musicacions d'Ausiàs March d'ençà del Renaixement, dedica una detallada i especialitzada anàlisi a la dicció i la musicalitat en les obres del poeta. Seguidament, amb aquests referents valora en profunditat l'ingent obra de les musicacions de Raimon. Sens dubte que la musicació de poemes d'autors que van de Lull a Martí i Pol i V. A. Estellés ha suposat un dels fenòmens històrics de la convivència entre la poesia i la música en la cultura europea dels darrers anys.

Al capítol «De la *Chanson* i la *Cançó*» cal destacar l'anàlisi de la fusió de l'estructura poètica i la musical, tenint en compte la procedència híbrida de molts cantautors: alguns eren més poetes que músics i d'altres, més músics que poetes, i a l'endemig pesaven en diferent grau les capacitats interpretatives de cadascun. A banda de l'anàlisi detallada dels components de «Diguem no», fa una aproximació de les principals figures retòriques utilitzades pels cantautors en les seves cançons.

A «La poesia i la Nova Cançó», cinquè capítol, tracta de la interdisciplinarietat destacant el pes decisiu que tenen la tècnica musical i la literària en els productes finals. Hi remarca molt el pes de la tradició pròpia i forastera fins a contextualitzar la producció local entre el model francès i l'anglòfon. És novetat la relació de títols i intèrprets que des dels anys seixanta fins a l'actualitat s'han dedicat a gèneres audiovisuals (bandes sonores de pel·lícules), cantates, òperes rock (com la recent d'*Ombres i maduixes*, d'Obeses, dedicada a Verdaguer).

A «De la musicació i la creació» hi ha una interessant descripció dels locals que varen fer possible la dinàmica d'actuacions en èpoques difícils i no tan difícils. Fa l'anàlisi detallada de cançons que van marcar un punt d'inflexió («Inici de càntic» i «Els amants», però posant-les en la línia de la també ben estudiada «The times they are a'changing», de Dylan).

Al capítol setè, «Les metàfores de la Nova Cançó», destaquem també l'anàlisi de la persistència de la negació amb «No», especialment en Raimon i Llach, i també, dels usos del «Sí». Després de valorar els termes que predominen en el títol de les cançons de generacions diverses, es fixa en la producció musical del 2018 amb la llista de camps semàntics més repetits amb «Nit», amb 76 títols, i «Amor», amb 73. Finalment, estableix els nou topois als quals s'acullen cançons concretes i representatives: des del «Temps personal» («Cançó de la mare») als

«Objectes simbòlics» («L'estaca»), passant pels «Temps polítics» («La nit»), el «Temps ideal» («Cal que neixin flors a cada instant»), la «Natura i la cultura popular» («Al vent», «Cançó de matinada»), la «Terra real i els personatges» («Tio Canya», «Homenatge a Teresa»), la «Terra històrica» («Quatre rius de sang»), l'«Individu i la col·lectivitat» («Se'n va anar») i la «Realitat, entre la vida i la mort» («Campanades a mort»).

Així doncs, en conjunt, els diferents capítols, a banda de donar visions aprofundides de cada un dels aspectes que tracten, es complementen de manera harmònica fins al punt que són ben poques les repeticions de conceptes o anàlisis que s'hi poden detectar. Insistim-hi: aquest és un volum que serà imprescindible als investigadors futurs d'aquest fenomen d'una cançó que no ha deixat de ser nova, adaptant-se als nous models i a les noves demandes d'un públic que vol productes sonors en català actuals.

PIQUER, Adolf: *La identitat narrativa valenciana en el segle xx*, València: Institució Alfons el Magnànim, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, 2020; «Estudis Universitaris» 172.

ALFONS GREGORI

Universitat Adam Mickiewicz de Poznan

alfons@amu.edu.pl

En la imprescindible col·lecció *Estudis Universitaris* ha aparegut una visió panoràmica de la narrativa valenciana signada per l'investigador de la Universitat Jaume I Adolf Piquer. Aquesta obra, que es mou entre dos models (la divulgació i el debat teòric, historiogràfic)¹ té dues característiques que la fan distingible a primer cop d'ull. D'una banda, el títol focalitza en la qüestió de la identitat, és a dir, no sembla voler ser un mer repàs historiogràfic per sortir del pas. De l'altra, es tracta d'un volum de reduïdes dimensions, i si fullegem l'índex ens adonem que, en sentit estricte, la visió panoràmica resulta sols una part del conjunt d'apartats que componen el llibre. Anem, doncs, a la divisió per matèries. Després d'una breu introducció, que presenta el treball com «[...] un repàs i un balanç —passada la fi de segle— d'allò que ha estat la nostra escriptura narrativa al llarg de cent anys» (p. 9) i on se sintetitzen els punts clau dels arguments de l'autor a l'hora de

1. Així, s'empra tant certa terminologia acadèmica —les formes «homodiegètic intradiegètic» (p. 136) de Genette—, com mots d'ús tradicional més estès, en aquest cas «omniscència» (p. 176). De fet, l'autor considera cabdal l'aprofitament del saber destil·lat durant la recerca dins dels estudis literaris: «Si d'alguna cosa hauria de servir la teoria de la literatura és per marcar les pautes de l'estètica de la narrativa contemporània en valencià.» (p. 159)